

Το φαράκι της γυναίκας

Μάριος Χάκκας

Μεταπολεμική Λογοτεχνία

Εμφανίζονται πεζογράφοι που ωριμάζουν περνώντας
μέσα από **συνθλιπτικά** και **καθοριστικά ιστορικά** γεγονότα.

Τα γεγονότα και τα περιστατικά που διαμόρφωσαν

τη λογοτεχνική γενιά του μεταπολέμου

είναι τα ακόλουθα...

Οι κάπως πρεσβύτεροι «κουβαλούν» ως παιδική μνήμη
το ελληνικό **πολιτικό** και ευρύτερα **κοινωνικό** κλίμα
μετά τη μικρασιατική καταστροφή.

Πρεσβύτεροι και νεότεροι ζουν την εφηβική ή παιδική τους ηλικία μέσα στο **κλίμα και την ατμόσφαιρα της μεταξικής δικτατορίας.**

Όλοι τους συνθλίβονται κάτω από το αιματοκύλισμα
του **δεύτερου μεγάλου πολέμου**.

Υποφέρουν μέσα στη **στέρση** και την **πείνα** της
ξενικής **κατοχής**.

Οι κάπως μεγαλύτεροι συμμετέχουν ενεργητικά και
άμεσα στα γεγονότα και στις οργανώσεις της
Εθνικής Αντίστασης.

Κάποιοι προλαβαίνουν και δημοσιεύουν, πριν από
την απελευθέρωση, τις **πρώτες ποιητικές συλλογές.**

Όλοι τους ζουν την τραγωδία του εμφύλιου σπαραγμού
και του καινούργιου διχασμού

και, αφού την ιστορία τη χρωματίζει κυριαρχικά
η ηθική των νικητών,

όσοι ανήκουν στο ηττημένο στρατόπεδο,
δέχονται πάνω τους και γεύονται προσωπικά
τα όσα επιφυλάσσει στον ηττημένο η αυθάδεια,
η υπεροψία, η μέθη και το «δίκαιο» του νικητή.

Όλοι τους ζουν, με έντονες ατομικές διαφοροποιήσεις,
τη **σκληρή δεκαετία του '50**, μέσα στην οποία η γενιά
διαμορφώνει και οριστικοποιεί καθαρά και σχεδόν
τελικά το πρόσωπο και την όλη της φυσιογνωμία.

Επομένως...

Οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι

Έχουν ως επίκεντρο της μελέτης τους
το σύγχρονο μεταπολεμικό άνθρωπο,
τις ελπίδες του, τις προσδοκίες του, τις αγωνίες του.

Στα έργα τους βρίσκουμε διάφορους κοινωνικούς
προβληματισμούς, σχετικούς με ζητήματα της σύγχρονης
ελληνικής πραγματικότητας.

Κύριες τάσεις της μεταπολεμικής πεζογραφίας

Ρεαλισμός, κοινωνικοί και πολιτικοί προβληματισμοί

η καταπίεση που ασκεί η εξουσία,
η αβεβαιότητα και η ανασφάλεια για το μέλλον
και οι επιπτώσεις όλων αυτών στην ανθρώπινη ζωή

Η φυγή από τη δυσάρεστη πραγματικότητα

Νέες εκφραστικές αναζητήσεις

Ρεαλιστική γλώσσα.

Ιστορικές πληροφορίες για την κατανόηση του διηγήματος

Το διήγημα σχετίζεται στενά
με την **πολιτική** και **κοινωνική** κατάσταση
που επικρατεί στην Ελλάδα
τα **μεταπολεμικά χρόνια ως το 1967.**

● Η Κατοχή και η Αντίσταση.

● Η μετακατοχική και μετεμφυλιακή τύχη όσων
συμμετείχαν στην Αντίσταση
και σε αριστερές οργανώσεις.

● Η εκβιομηχάνιση της χώρας
και οι κοινωνικές και ηθικές της συνέπειες.

Τα **Ιουλιανά του 1965**, οι διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις οπαδών του Γ. Παπανδρέου (κεντροαριστερά) όταν τα ανάκτορα του αφαίρεσαν την πρωθυπουργία.

Ακολούθησε μια περίοδος μερικών μηνών **ακυβερνησίας** με πολλές και συχνές αλλαγές κυβερνήσεων, που δεν εγκρίνονταν από τη βουλή.

Αποτέλεσμα όλων αυτών,
ήταν το πραξικόπημα της Χούντας το 1967
που επισώρευσε δεινά στην Ελλάδα
και στάθηκε καταστροφικό για την Κύπρο το 1974

Η ζωή και το έργο του

- Γεννήθηκε το 1931 στη Μακρακώμη Φθιώτιδας.
- Έζησε μεγάλο μέρος της ζωής του στην Καισαριανή.
- Το 1952 γράφτηκε στην Πάντειο, αλλά σπούδασε μόνο για δυο χρόνια, αφού το 1954 συνελήφθη για πολιτικούς λόγους.
- Ήδη είχε σηματοδευτεί από τα γεγονότα της εποχής που ερέθισαν την ευαισθησία και τον ανήσυχο χαρακτήρα του.

Εργογραφία

- Πρωτοεμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα με την ποιητική συλλογή Όμορφο Καλοκαίρι το 1965.
- Την ίδια χρονιά δημοσιεύει το διήγημα του Οι κουφοί.
- Με τη συλλογή διηγημάτων Τυφεκιοφόρος του εχθρού (1966) κέρδισε το ενδιαφέρον των κριτικών.

- Ακολούθησαν τα διηγήματα ο Μπιντές και άλλες ιστορίες (1970), ενώ
- Το 1971 κυκλοφορούν σ' ένα τόμο τα τρία του θεατρικά μονόπρακτα Ενοχή, Αναζήτηση, Κλειδιά.
- Στις 5 Γενάρη του 1972 δυστυχώς πεθαίνει και δεν προλαβαίνει να δει τυπωμένο το τελευταίο του έργο, το Κοινόβιο.

Ο συγγραφέας

Προικισμένος λογοτέχνης με ιδιαίτερη **κοινωνική ευαισθησία** και βαθιά **ανθρώπινη** τρυφερότητα, στέρησε με το θάνατό του τα ελληνικά γράμματα από έναν ικανότατο εκπρόσωπό τους, που προτού φτάσει τόσο στην ηλικιακή όσο και στη λογοτεχνική του ωρίμανση, **είχε προλάβει να συγκινήσει.**

Θεωρείται **αντιπροσωπευτικός πεζογράφος**

της μεταπολεμικής λογοτεχνίας,

ο οποίος, ζώντας σ' ένα **διαβρωτικό περιβάλλον**

(αστικοποίηση, νεοπλουτισμός, πολιτική ουδετερότητα)

«ταξιδεύει» στο χθες

(αντίσταση, διώξεις, εξορίες)

και αποδίδει στα έργα του τις **προσωπικές του εμπειρίες**.

Γραμματολογική τοποθέτηση του κειμένου

- Το διήγημα αυτό είναι το **αντιπροσωπευτικότερο κείμενο της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας**.
- Δημοσιεύεται στα «Νέα κείμενα» το 1971.

Νοηματικό περιεχόμενο

Το διήγημα αναφέρεται στην πρώτη ημέρα επιβολής της δικτατορίας 21^{ης} Απριλίου 1967.

Περιγράφει ανάγλυφα τον αγωνιστή

που τώρα πια έχει συμβιβαστεί

με τα νέα δεδομένα της εποχής

τα αγαθά της μικροαστικής ζωής

και απέχει από τα πολιτικά δρώμενα.

Αρχιτεκτονική δομή του κειμένου και Νοηματική απόδοση ενοτήτων

1η ενότητα

«Ο άνθρωπος ... στις κινήσεις του».

Τοποθέτηση του ήρωα στο συγκεκριμένο
χωρόχρονο.

Το διήγημα ξεκινά με το μοτίβο της φραντζόλας
που ο ήρωας χρησιμοποιεί ως καμουφλάζ
την πρώτη μέρα της απριλιανής δικτατορίας το 1967.
Ο κόσμος πανικόβλητος
από την αλλαγή του καθεστώτος
προσπαθεί να εξασφαλίσει τα τρόφιμα του
από το φόβο της επικείμενης έλλειψής τους.

2η ενότητα

«Σ' όλους τους ανθρώπους ... μπάλα τους δρόμους;»

Πληροφορίες για τη ζωή του ήρωα ,
το αγωνιστικό παρελθόν του
και το ήρεμο και αποστασιοποιημένο πια
από τις πολιτικές εξελίξεις παρόν του.

Ο ήρωάς μας χρησιμοποιεί τότε το καρπούζι
και τότε τη φρατζόλα,
για να παραπλανά τα όργανα της τάξης,
ώστε να μην τον συλλάβουν ως διαδηλωτή.
Κάποτε συμμετείχε στις διαδηλώσεις μαχητικά
και μάλιστα είχε φυλακιστεί και εξοριστεί
για αυτή του τη δράση.

3η ενότητα

«Ήταν μια χαρά βολεμένος... έπρεπε να φυλαχτεί».

Σύγκρουση του παλιού εαυτού του με το νέο
και δισταγμός για την κατεύθυνση
στην οποία πρέπει να προσανατολιστεί
κυριολεκτικά και μεταφορικά.

Σκέφτεται ότι η τωρινή κατάσταση θα είναι
παροδική και ότι «θα τους ρίξει ο λαός».

Ο ίδιος είναι κομμάτι του λαού,
άρα πρέπει να πάρει μέρος στα γεγονότα.
Ξανασκέφτεται όμως ότι ως παλιό στέλεχος
είναι απαραίτητος και ότι πρέπει να φυλαχτεί.

4η ενότητα

«Δεν μπορώ... στον πάτο της γυάλας».

Προσπαθεί να αιτιολογήσει την αδράνειά του
σκεφτόμενος το ψαράκι του.

Επισκέπτεται την ξαδέρφη του
και ύστερα από ένα σύντομο διάλογο με τον
αδιάφορο για τα πολιτικά τεκταινόμενα σύζυγό της
ξαναβγαίνει στο δρόμο προβληματισμένος με τον
εαυτό του που σιγομουρμούριζε ένα εμβατήριο που
έπαιζε το ραδιόφωνο.

5η ενότητα

«Έβγαλε το μαντίλι... Καισαριανή»

Επιστρέφει στο σπίτι,
για να περιποιηθεί το ψαράκι του
με ήσυχη τη συνείδησή του.

Αποφασίζει να επιστρέψει σπίτι του
στην Καισαριανή,
για να αλλάξει στο ψάρι νερό.

Δεν έχει τη δύναμη πια να αποδυθεί
σε αγώνες και διαδηλώσεις.

Προτιμά την αναμονή της σύλληψής του στο σπίτι του.

Χαρακτηρισμός του κειμένου

Το διήγημα είναι **απλό**,
χωρίς βαθυστόχαστες αναλύσεις,
γραμμένο σε **γ' πρόσωπο**,
με στοιχεία **χιούμορ** που το καθιστούν
εύπεπτο και **ευχάριστο** στον αναγνώστη.

Δικαιολόγηση τίτλου

Η παρουσία του ψαριού λειτουργεί αμφίπλευρα:

Συνιστά **το άλλοθι** με το οποίο ο ήρωας αιτιολογεί την **αποστασιοποίησή** του από τα κοινά.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο συμβολίζει **την περιχαράκωση του ήρωα** που ενασχολείται με τα **μικρά και ασήμαντα** της **ιδιωτικής** του **ζωής**.

Τώρα

Με την **αδρανή** παρουσία του, έχει αρχίσει να **συμβιβάζεται** με τις καταστάσεις της ζωής και να **απολαμβάνει** τις **ανέσεις** του **μικροαστού**, **αναπολώντας** το **αγωνιστικό παρελθόν** του.

Κάποιος που περπατούσε μπροστά του έμοιαζε να βαδίζει **σύμφωνα** με το **ρυθμό** του **εμβατηρίου** που του **εξασφάλιζε** την **ησυχία** του και τη δυνατότητα να **φροντίσει**, όπως ήθελε τα αγαπημένα του πρόσωπα.

Ο ήρωάς μας σκεφτόταν **ότι είχε κι αυτός κάποιον να φροντίσει**, το ψαράκι της γυάλας του.

Ταυτότητα του κειμένου

Αισθητική θεώρηση του κειμένου

Αφηγηματικό διήγημα (έμμεση αφήγηση),
με στοχαστικές προεκτάσεις, περιγραφή,
αναδρομές, προσημάνσεις.

Ύφος παραστατικό, γλαφυρό, δραματικό,
χρωματισμένο με χιούμορ, ειρωνεία
και κυρίως σαρκασμό.

Μικροπερίοδος λόγος που κάνει το κείμενο να
διαβάζεται με άνεση και ενδιαφέρον.

Η γλώσσα του διηγήματος είναι απλή, λιτή και καθημερινή, που φορτίζει συγκινησιακά το διήγημα και αποδίδει ζωντανά τις μεταπτώσεις του ήρωα.

Χώρος: Η Αθήνα και ολόκληρη η Ελλάδα.

Χρόνος: α) το παρόν

πρώτη μέρα της δικτατορίας 21^{ης} Απριλίου 1967

β) το παρελθόν [μακρινό- πρόσφατο]

κατοχή και αντίσταση - εποχή αστικοποίησης

Εκφραστικά μέσα

Κοσμητικά επίθετα,
μεταφορές,
παρομοιώσεις,
ασύνδετα σχήματα
και εικόνες.

Εικόνες

- Το καρπούζι υπό μάλης.
- Η κοιλίτσα από τις σάλτσες.
- Τα φερ-φορζε έπιπλα στη βεράντα.
- Η σαιζ-λόνγκ.
- Ο βηματισμός εμβατηρίου με τον οποίο βαδίζουν ο ήρωας και κάποιος άλλος περαστικός.

Τεχνική

Χρησιμοποιείται η **αφήγηση σε γ' πρόσωπο** για το απώτερο παρελθόν και παρόν του ήρωα.

Οι χαρακτήρες σκιαγραφούνται με δραματική μέθοδο, καθώς δεν αναλύεται ενδελεχώς η συμπεριφορά τους.

Κύριο μήνυμα

Στο διήγημα αναδεικνύεται έντεχνα και μεθοδευμένα ο **χαρακτηριστικός τύπος του μικροαστού** που στην προσπάθειά του να απωθήσει από τη μνήμη του το στερημένο παρελθόν του, **φθάνει στο σημείο να προδώσει τις αξίες και τις αρχές** του, θυσιάζοντάς τις άκριτα στο βωμό μιας **ασφαλούς αλλά τελικά άχρωμης κι ανούσιας ζωής.**

Αστικοποίηση
(οικονομική
αποκατάσταση)

Αντίστοιχος τρόπος
ζωής σκέψη και
πολιτικής
συμπεριφοράς

Η υλική πραγματικότητα
παρασύρει με τους
μηχανισμούς της και την
πολιτική συμπεριφορά του
ατόμου

Η θεοποίηση του
επιτυχημένου
βολεμένου και η
ευτυχία της
ομοιομορφίας.

Αποθέωση του
φιλήσυχου και
του πολιτικά
ουδέτερου

Κούραση
ιδεολογική

Διάψευση
ελπίδων

Προδοσία αγώνων

Συντηρητισμός

Σκληρή δοκιμασία

Πολιτική
ρευστότητα

Επιφανειακή
επαναστατικότητα

Το οδοιπορικό του συμβιβασμού

	Μακρινό παρελθόν	Κοντινό παρελθόν 1965	Παρόν 21/4/1967. Δικτατορία
Πολιτικά			
Κοινωνικά			
Οικονομικά			
Ψυχολογικά ηθικά			

Μακρινό παρελθόν

Πολιτικά

Πολιτικά ενεργός

Αντίθεση με το κατεστημένο

Πολιτικές συνέπειες

Εξορία - φυλακή

Πάλη - αγωνιστικότητα

Μακρινό παρελθόν

Κοινωνικά

Απόκληρος
Υπό διωγμόν
Απομόνωση

Μακρινό παρελθόν Οικονομικά

Φτώχεια

Απορία

Μακρινό παρελθόν

Ψυχολογικά - Ηθικά

Ισορροπία με τον εαυτό του

Συνέπεια (ιδεών- έργων)

Αρμονία

Κοντινό παρελθόν

1950 - 1965

Πολιτικά

Πολιτικά ενεργός μόνο θεωρητικά

Πολιτική αλλοίωση – αποστασιοποίηση

Βιοτική αναβάθμιση = πολιτική υποβάθμιση

Κοντινό παρελθόν

1950 - 1965

Κοινωνικά

Βιοτική – κοινωνική άνοδος

Αστικοποίηση

Βόλεμα με τα μικροαστικά αγαθά του

Προσαρμογή στην καταναλωτική κοινωνία

Κοντινό παρελθόν

1950 - 1965

Οικονομικά

Αποκατάσταση

Οικονομική άνεση

Κοντινό παρελθόν

1950 - 1965

Ψυχολογικά - Ηθικά

Αμφιθυμία
Αμφιταλάντευση
Δίλημμα
Σύγκρουση

Παρόν 21 Απριλίου 1967
Δικτατορία

Πολιτικά

Ανενεργός – α-πολιτικός
Αποστράτευση – Βολεμένος
Πολιτική αλλοίωση
Ιδεολογική αλλοτρίωση

Παρόν 21 Απριλίου 1967
Δικτατορία

Κοινωνικά

Συμμόρφωση πλήρης
Συμβιβασμός

Ομοιομορφία με τον κοινωνικό του περίγυρο

Παρόν 21 Απριλίου 1967
Δικτατορία

Οικονομικά

Απόλαυση ανέσεων
Δέσιμο με υλικά αγαθά

Παρόν 21 Απριλίου 1967
Δικτατορία

Ψυχολογικά - Ηθικά

Συμβιβασμός
Συνθηκολόγηση «άνευ όρων»
Ελάχιστες ενοχές

Το ψαράκι της γυάλας του Μάριου Χάκκα

ΚΑΤΟΧΗ - ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΙΟΥΛΙΑΝΑ 1965

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967

Αγωνιστής, ιδεολόγος,
ανυποχώρητος,
απροσκύνητος,
γεμάτος δράση.

Δεν παρασύρεται από τα υλικά αγαθά.
Το «Εγώ» του δεν είναι διχασμένο.

Τα υλικά αγαθά
αρχίζουν να τον συγκινούν.
Ενδίδει στη χλιδή, την ευμάρεια
και την καλοζωία.

Νιώθει ενοχή γι' αυτό
και δεν ξεκόβει πλήρως
από το παρελθόν του.
Διλημματική κατάσταση.

Συνθηκολόγηση,
ρήξη με το παρελθόν.
Βυθίζεται περισσότερο
στα υλικά αγαθά.

Ενδίδει πλήρως σε αυτά.
Δέσμος της γεμάτης χλιδή ζωής του.
Ολοκλήρωση της αλλοτρίωσης.
Τραγική διάσταση του ήρωα.

Ερώτηση 1

Να παρακολουθήσετε τη συμπεριφορά του ήρωα

στις διάφορες φάσεις της:

- Στο απώτερο παρελθόν .
- Στα Ιουλιανά (1965)
- Την ημέρα της επιβολής της δικτατορίας (1967).

Ποια κλίμακα ακολουθεί η αγωνιστικότητα του;

Απάντηση

Κατά το παρελθόν ο ήρωας υπέστη διώξεις, εξορίες, στερήσεις και επανειλημμένως φυλακίστηκε.

Το 1965 (Ιουλιανά) αποτόλμησε να συμμετάσχει ως βουβός θεατής σε ελάχιστες συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας,

ενώ κατά την πρώτη μέρα επιβολής της δικτατορίας έχει απολέσει αμετάκλητα την αγωνιστικότητά του.

Ερώτηση 2

Τι θέλει να πει ο συγγραφέας στην παράγραφο
όπου μιλάει για το εμβατήριο
και τον κοινό βηματισμό;

Απάντηση

Ο ήρωάς μας συνειδητοποιεί ότι τόσο ο ίδιος όσο κι ο μικροαστός με τα τρόφιμα που ήταν μπροστά του βάδιζαν με τον ίδιο ρυθμό, σαν να άκουγαν ταυτόχρονα με μικροσκοπικά μεγάφωνα το εμβατήριο που επιβεβαίωνε τη νίκη των δικτατόρων.

Αυτό σημαίνει πως κι οι δυο είχαν ήδη αβίαστα κι αγόγγυστα αποδεχθεί το νέο καθεστώς και ότι δε χρειάστηκε να περάσουν πολλές ώρες για να προδώσουν την ίδια τους την συνείδηση.

Ερώτηση 3

Ποιοι είναι οι παράγοντες που, κατά το συγγραφέα, έχουν αλλάξει τον ήρωα του διηγήματος, ώστε τελικά να προτιμήσει το «ψαράκι της γιάλας»;

Απάντηση

Ο ήρωάς μας, μετά την αποφυλάκισή του και έχοντας περάσει ποικίλες στερήσεις και διωγμούς, έδειξε μια ιδιαίτερη προτίμηση στα υλικά αγαθά.

Σταδιακά έγινε χαρακτηριστικός μικροαστός, συμβιβασμένος με όλους και με όλα.

Η μεταβολή της οικονομικής του κατάστασης
(«μπλέχτηκε με κάτι οικόπεδα , κέρδισε ξαφνικά
μερικά λεφτουδάκια») στάθηκε τελικά ο προπομπός
μιας φαινομενικά κοινωνικής ανέλιξης του, άσχετα
αν με τη στάση του αυτή προκαλεί την οργή
αρχικά του συγγραφέα και του αναγνώστη.

Ερώτηση 4

Ποια είναι η στάση του συγγραφέα
απέναντι στον ήρωα;
Φανερώνει αγανάκτηση, χλευασμό, ειρωνεία
ή κατανόηση;
Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Απάντηση

Ο συγγραφέας ειρωνεύεται τους μικροαστούς
κι επομένως και τον ήρωά του,
που πρόδωσε τα ιδανικά του.

Τελικά όμως τείνει να τον δεχθεί με συμπάθεια,
αφού σέβεται το αγωνιστικό του παρελθόν
λέγοντας «Για τ' άλλα, τα σοβαρά και μεγάλα, δεν
είχε τη δύναμη». Δε δέχεται την παραίτησή του, μα
προσπαθεί να την κατανοήσει.

Ευχαριστώ...

Μαρία
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Μέρος του υλικού της εργασίας προέρχεται
από ιστοσελίδες εκπαιδευτικών
αναρτημένες στο διαδίκτυο / **BLOGS**